

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Стецюк Вікторії Володимирівни «Правове регулювання державного кредиту в Україні», подану до спеціалізованої вченої ради Класичного приватного університету на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми.

Державний кредит являє собою один із ключових елементів фінансової системи будь-якої сучасної держави, що активно використовується з метою збалансування бюджетно-фінансової та грошово-кредитної політики. Державний кредит є важливим інструментом мобілізації та використання грошових коштів.

Виважена кредитна політика дозволяє державі забезпечити як внутрішню економічну стабільність, стимулювати промисловий розвиток, зняти соціальну напругу населення, так і підвищити міжнародний статус країни. І навпаки, акумулювання економічно необґрунтованих кредитних ресурсів, відсутність належного нормативного закріплення порядку виходу на внутрішній та зовнішні ринки кредитних ресурсів, невдала боргова політика призводять до кризових ситуацій, подальшої залежності від зовнішніх ресурсів та зниження міжнародного авторитету країни.

Для України питання державного кредиту та державного боргу в сучасних умовах має важливе значення. Необхідною умовою стабілізації вітчизняної економіки є проведення виваженої кредитної політики, що повинна ґрунтуватися на правових нормах, наукових здобутках та міжнародному досвіді. Це спонукає до дослідження правового регулювання державного кредиту та його вдосконалення, перегляду базових теоретичних положень та приведення їх до єдиного смислового навантаження і змісту.

Таким чином, актуальність обраної теми дослідження зумовлена, з одного боку, важливістю створення ефективної системи фінансово-правового регулювання державного кредиту, а з іншого – необхідністю вирішення теоретичних та практичних правових проблем, пов'язаних з організацією здійснення державних запозичень в Україні.

За таких обставин актуалізувались питання систематизації нормативно-правового матеріалу, уточнення понять і дефініцій, які використовуються у досліджуваній сфері, розробки пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства і рекомендацій для правозастосовної практики.

З огляду на це, визначена дисертантом мета дослідження - вдосконалення науково-теоретичних засад правового регулювання державного кредиту в Україні та розробка практичних пропозицій щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України, є надзвичайно важливою і має певне теоретичне та практичне значення.

Для виконання зазначеної мети, дисертантом ставиться ціла низка завдань, що дозволяють ґрунтовно та послідовно дослідити питання правового регулювання державного кредиту в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність одержаних результатів забезпечується, в першу чергу коректним використанням загальнонаукових та спеціальних методів дізнання, серед яких особливе місце займають: аналіз і синтез – у ході всієї роботи над проблемою, починаючи з добору теоретичного матеріалу та аналізу нормативно-правової бази щодо правового регулювання державного в Україні; історико-правовий – для аналізу питань формування нормативно-правових засад державного кредиту, фінансового контролю в цій сфері (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); конкретно-історичного аналізу – для уточнення основних понять, що зазнали змін у результаті трансформації правового регулювання державного кредиту в Україні (підрозділи 1.1, 3.1, 3.2, 3.3); формально-логічний і прогностичний – для теоретичного узагальнення та розробки пропозицій щодо

внесення змін до чинного законодавства України з метою належного правового регулювання державного кредиту в Україні (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення й формулювання науково-практичних висновків.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері правового регулювання державного кредиту в Україні. Предмет дослідження – правове регулювання державного кредиту в Україні.

У першому розділі “Науково-теоретичні засади правового регулювання державного кредиту” авторка досліджує державний кредит як самостійний фінансово-правовий інститут, визначає цільове призначення кредитних ресурсів, аналізує принципи функціонування державного кредиту, визначає особливості суспільних відносин в сфері державного кредиту, досліджую правові засади управління державним кредитом.

У другому розділі дисертаційної роботи “Форми та методи фінансово-правового регулювання відносин державного кредиту в Україні” дисертант досліджує специфіку фінансово-правового регулювання державного боргу, емісії та обігу державних цінних паперів, проаналізовані повноваження державних органів щодо розміщення, обслуговування та погашення цінних паперів.

У третьому розділі дисертаційної роботи “Правові засади боргової політики держави» автор досліджує фінансово-правові основи державного боргу та засади реалізації ефективної боргової політики держави. Проаналізовано проблеми та недоліки бюджетного законодавства, що пов'язані з борговою політикою держави, та визначені шляхи їх усунення.

Обґрунтованість висунутих здобувачем наукових положень підкріплюється глибоким аналізом значної кількості загальних і спеціальних нормативних джерел, наукових здобутків вчених – фахівців у галузі права, економіки і державного управління.

Дисертаційна робота розв'язує важливу науково-прикладну проблему щодо вдосконалення науково-теоретичних основ правового регулювання державного кредиту, розвитку понятійного апарату фінансового права та

розробки практичних рекомендацій щодо внесення низки змін до Бюджетного кодексу України для належного законодавчого забезпечення державного кредиту.

В цілому аналіз дисертаційної роботи, опублікованих праць та автореферату дозволяє стверджувати про достатній ступінь обґрунтованості та наукову достовірність отриманих результатів. У висновках дисертації містяться основні результати теоретичного і практичного дослідження, проведеного здобувачем, визначено рівень досягнення мети за кожним розділом та підрозділом роботи. Висновки за розділами та загальні висновки становлять логічно єдине ціле.

Пропозиції автора, які містяться в дисертаційній роботі, відповідають сучасним реаліям державних запозичень та вдало переплітаються із науково-теоретичними здобутками, що забезпечить системне розуміння цієї категорії та надасть можливість органам державної влади покращити практику здійснення державних запозичень шляхом залучення державою позикових коштів і надання державних гарантій. Також сприятимуть впровадженню інституту відповідальності держави за невиконання або неналежне виконання взятих на себе боргових зобов'язань, захищатимуть права та інтереси кредиторів.

Здобувач достатньо кваліфіковано та науково обґрунтовує фінансово-правові терміни, характеризує доцільність їх визначення в чинному Бюджетному кодексі України.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях. Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Вони охоплюють тривалий період часу, базуються на узагальненні повноважень державних органів в сфері здійснення державних запозичень. Отримані наукові результати, теоретичні положення й практичні висновки проведеного дослідження були здійснені в межах науково-дослідної роботи «Баланс публічних і приватних інтересів при правовому регулюванні суспільних

відносин» (номер державної реєстрації 0116U008200).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше:

– науково обґрунтовано та запропоновано з метою вдосконалення правового регулювання державного кредиту розробити й прийняти закон України «Про основи фінансової політики»;

удосконалено:

– науково-теоретичний підхід до більш широкого розуміння поняття державного кредиту;

– поняття державної гарантії як способу забезпечення боргових зобов'язань, за якого держава як гарант надає письмове зобов'язання відповідати за виконання перед особою, якій дається державна гарантія, зобов'язання перед третіми особами повністю або частково;

– поняття управління державним боргом як сукупності заходів, пов'язаних з випуском і розміщенням державних боргових зобов'язань, обслуговуванням, погашенням та рефінансуванням державного боргу, а також регулюванням ринку державних цінних паперів;

набуло подальшого розвитку:

– законодавче забезпечення державного кредиту шляхом визначення поняття державних запозичень у ст. 2 Бюджетного кодексу України;

– законодавче забезпечення захисту прав кредиторів держави шляхом доповнення ст. 117 Бюджетного кодексу України ч. 2, яка передбачатиме можливість судового захисту прав кредиторів (громадян, юридичних осіб) у разі невиконання державою своїх боргових зобов'язань, а також механізм застосування фінансової відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань державою як позичальником за рахунок її бюджетних коштів і майном, що перебуває в державній власності;

– формування основних положень боргової стратегії держави.

Наукові положення, розробки, висновки й рекомендації, які винесено на захист, одержано здобувачем самостійно та розкрито в наукових працях повною мірою. Так, зокрема, за темою дисертації опубліковано 6 наукових працях, з

яких: 2 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні, 3 – матеріали конференцій.

Основні результати дослідження доповідались та обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку» (м. Харків, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 2019 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки» (м. Харків, 2020 р.).

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження. Розроблені наукові положення щодо вдосконалення правового регулювання державного кредиту сприятимуть вдосконаленню чинного фінансового законодавства України та формуванню нової боргової політики держави, розвитку понятійного апарату фінансового права, при підготовці висококваліфікованих фахівців в галузі фінансового права.

В науково-дослідній сфері основні положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальших науково-правових досліджень у галузі фінансового права, передусім у підгалузі бюджетного права та державного кредиту. В правотворчості - висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані для підготовки й уточнення низки положень чинних нормативно-правових актів з питань державного кредиту. В правозастосовній діяльності використання одержаних результатів дасть змогу вдосконалити для вдосконалення діяльності Боргового агентства України, Міністерства фінансів України при виконанні державного бюджету України, у процесі управління державним боргом та здійснення державних запозичень, про що свідчить відповідна довідка про практичне впровадження результатів дослідження здобувача в практичну діяльність Кабінету Міністрів України.

Практичні розробки щодо внесення змін до чинного фінансового законодавства України допоможуть органам державної влади здійснити

ефективне застосування окремих заходів бюджетної політики, ефективно здійснювати державні запозичення, гарантування; реалізовувати виважену боргову стратегію держави, що надасть можливість створити систему врегулювання боргових проблем України; розробити і ввести в дію Закон України «Про основи фінансової політики», у якому буде визначено головні напрями розвитку національного господарства країни; джерела утворення фінансових ресурсів і напрями їх використання; створення ефективною системи управління фінансами.

Наукові висновки й рекомендації щодо удосконалення правового регулювання державного кредиту в Україні, реалізацію боргової політики, можуть бути використані: у практичній діяльності відповідних органів державної влади в частині здійснення державних запозичень; при складанні навчальних планів, програм, спецкурсів, підготовці підручників, методичних посібників з фінансового права.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 190 сторінок, з них основний текст – 168 сторінок, список використаних джерел (178 найменувань) – 19, додатки – 3 сторінки.

Критичні зауваження та побажання до дисертаційної роботи:

1. Державний кредит авторка розглядає як сукупність кредитних відносин, у яких держава виступає в ролі позичальника, та який веде до утворення державного боргу. Таким чином ототожнює поняття «державний кредит» з поняттям «запозичення». При цьому залишає поза уваги таку важливу складову державного кредиту як кредитування, коли держава виступає кредитором. Це

можуть бути як внутрішні кредити, направлені на підтримку пріоритетних сфер соціально-економічного розвитку держави; так і зовнішні.

На це пропонується звернути увагу автора в подальшій науковій діяльності.

2. Досліджуючи поняття та особливості державного кредиту та державного запозичення, автору доцільно було б приділити увагу порівняльно-правовому аналізу змісту категорій „державний кредит” та „державне запозичення”.

3. Визначаючи поняття державного кредиту, авторка обгрунтовує що це суспільні відносини з приводу залучення грошових фондів з метою покриття дефіциту коштів Державного бюджету України. Але в подальшому прослідковується деяка непослідовність: В розділі 2.2. дисертантка наголошує що «за допомогою емісії державних цінних паперів вирішують такі питання, як фінансування державного бюджету на неінфляційній основі (вирішення проблеми дефіциту бюджету), фінансування цільових державних програм, житлового будівництва, регулювання економічної активності в країні тощо.» В цьому вбачається відсутність єдиного погляду автора на мету використання запозичених коштів. При цьому слід враховувати, що запозиченні кошти що направляються лише на покриття дефіциту, дуже важко потім акумулювати для повернення боргу, в той же час інвестування їх в пріоритетні програми розвитку мають забезпечити соціально-економічний ефект та дозволять отримати прибуток.

Тому авторці слід було детально проаналізувати мету здійснення державних запозичень.

4. В дисертаційній роботі не приділено належної уваги визначенню переліку кредиторів, кошти яких може залучати держава в якості кредитів. Не врахована можливість фізичних та юридичних осіб - нерезидентів бути кредиторами шляхом придбання емітованих державою цінних паперів.

5. Визначаючи класифікацію боргових цінних паперів, автор на с. 104 визначає що державні цінні папери за видом емітента поділяються на цінні папери уряду і місцеві цінні папери. Дана позиція дисертанта не є цілком

зрозумілою і вимагає уточнення. Чи свідчить це, що місцеві запозичення є складовою державного кредиту?

Незважаючи на висловлені зауваження та побажання, які, на нашу думку, суттєво не впливають на загальний результат, а лише характеризують складність досліджуваної проблематики, є всі підстави вважати, що здобувач продемонстрував глибоке осмислення об'єкту і предмету дослідження, вміння критично й об'єктивно аналізувати актуальні проблеми фінансового права, вміння працювати з науковою літературою, робити узагальнення та висновки, самостійно ставити та вирішувати наукові й практичні завдання, пропонувати напрями вирішення теоретичних та практичних проблем. Наукові положення викладені логічно й послідовно, оформлення відповідно до чинних стандартів і вимог.

Загальний висновок

1. Дисертаційна робота Стецюк Вікторії Володимирівни «Правове регулювання державного кредиту в Україні» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на досить актуальну тему. Вона містить теоретичні розробки та практичні пропозиції, спрямовані на розвиток фінансового законодавства України. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

2. Актуальність і новизна, важливість одержаних здобувачем результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків в сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Правове регулювання державного кредиту в Україні» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, та відповідає пунктам 11 і 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує

присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського інституту інтелектуальної власності та права НУ «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент

Л.В. Фокша

В.о ректора

Київського інституту Інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

В.І. Фелик